

Tertulian LANGA

TRECÂND PRAGUL TĂCERII

- O CARTE-DOCUMENT -

Din „tainița rusească”, la Malmaison, Pitești, Văcărești,
FORTUL 13 din Jilava, cu „duba neagră” la Gherla,
Aiud, Lugoj, Galați și Insula Mare a Brăilei,
apoi, cu „bou-vagon” acasă
1948–1964

18

EDITURA VREMEA
BUCUREȘTI
2022

CUPRINS

Notă asupra ediției.....	5
O prețioasă carte-document	13
Cuvânt-înainte	17
Capitolul I Așa a început.....	29
Scos din culcuș	29
În tainița rusească	43
Capitolul II La Malmaison.....	51
În Joia Mare.....	55
Icnind sub săculețul de nisip.....	89
Un preambul la „maraton”	96
Spre tufa cu flori.....	107
Capitolul III Jilava.....	133
Capitolul IV În Geamătul Aiudului	189
Cu Dascălii cei mari.....	218
În fabrica de la Aiud	334
Áron... ..	335
Capitolul V În „Casa galbenă”	338
„Morsa” și scalparea.....	340
Capitolul VI Spre locuințele lacustre	364
Întru tăcerea larvelor ce mor	400
Spre alte orizonturi... ..	407
Spre sălciile plângătoare	467
Capitolul VII Întoarcerea lui Odiseu.....	621
Poeme din captivitate. Malmaison-Jilava-Aiud-Lugoj- Gherla-Dunăre.....	655
I Rug aprins.....	657
Ofertoriu.....	657
Revelații.....	658

Ospăţ.....	658
Macul	660
Sonet liturgic.....	661
De profundis.....	661
Incertitudini	662
Stelele pier	662
Obsesii	663
Labuntur anni.....	664
Conosament	664
Melcul	665
Pantum.....	666
Notaţie pe-o scoică.....	666
Mamei... ..	667
Colind	668
Stânjeneii	669
Joacă	669
Bradul	670
Confesiune	672
Vara	673
Toamna.....	674
II Ad uxorem.....	675
Sonet.....	675
Întâlnire	675
Să-ţi aminteşti	676
Papyrus.....	677
Şalul.....	679
Tristia	680
Unde eşti?.....	681
Să nu ştii	682
Văduvei mele.....	683
Va fi o zi.....	684
III Colocvii de taină	685
IV Solilocvii	698
Fântânarul	698
Ca într-un cuib.....	699
Memoria tăcerilor.....	700

Îngenuncheri.....	701
V Haiku.....	705
VI Jurnal adamic.....	708
Moment	708
Carmen saeculare.....	708
Colocviu	710
Fiul luminii	711
Glossa.....	713
VII Addenda	717
Rugămu-ne iubirii.....	717

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Noua ediție a volumului de Memorii ale tatălui meu, Tertulian Langa, reproduce textul integral, cu numeroase note inedite, poeziile/rugăciunile compuse în cei șaisprezece ani de închisoare, precum și un set de fotografii. E o ediție proaspătă, revizuită și îmbogățită, menită Colecției Mica Romă XXI cu prilejul centenarului nașterii autorului. Anterior, Memoriile au fost publicate, fragmentar, la Editura Muzeului Național al Literaturii Române, apoi, în două ediții mai cuprinzătoare, la Editura Galaxia Gutenberg. Notele sunt menite să faciliteze cititorului de azi accesul la o lume deloc ușor de înțeles, cu dezvăluiri și revelații ce frizează neverosimilul. Aceasta o cere atât vocabularul (pe alocuri specific argoului carceral sau presărat cu regionalisme), cât și stilul literar, solicitant și creativ. Nu de puține ori se impunea o familiarizare a cititorului cu numele unor personalități politice, culturale, militare, științifice, alături de care tatăl meu a fost închis sau, altele, provenite din zestrea lecturilor celor prezenți, transformate în prilej de conversații.

Cititorului, care va simți nu o dată tentația întreruperii lecturii, pentru a-și acorda un respiro, cartea aceasta, inevitabil voluminoasă, îi mărturisim un lucru: nu se pot cuprinde într-un singur volum, și nici în zece, șaisprezece ani de trăiri intense în care se împletesc supranaturalul cu decăderea și bestializarea spiritului omenesc, teroarea cu certitudinea prezenței Providenței, mojicia crasă cu tandrețea, brutalitatea insolentă cu rugăciunea și iertarea purificate prin foc și suferință. Nu în ultimul

rând, cititorul va fi surprins să deslușească, prin toate meandrele suferinței și ale singurătății, sprijinul consolator al credinței, dragostei și rugăciunii, la unison cu soția și cu fiica, participante și ele la șaisprezece ani de fidelitate, renunțare, așteptare.

La vederea primei ediții, mai restrânsă, reacția tatălui meu a fost una de emoție și entuziasm: „A ieșit, în sfârșit!” Apoi: „Dar mică a mai ieșit...! Cum să creadă cineva că așa de puțin a însemnat șaisprezece ani!” La ediția a doua, mai voluminoasă, reacția a fost mai reținută, însă de împăcare: „Așa mai vii de-acasă. Dar... îmi dau seama câte au rămas nescrise și nu mai am puteri și timp să completez. Aproape că am comis un fals, nerelatând tot adevărul.” La a treia ediție, doar cu amintirea puterilor de altă dată, nesigur pe picioare, cu cartea în mână, a rămas mut, copleșit: „Eu am scris toate astea? Când am putut?” Puțin după aceea a spus: „Acum săvârșitu-s-a! E mare cartea, e grozavă, dar nimeni nu va putea afla sau imagina tot ce am trăit noi acolo și oricum nimeni nu va crede că au fost cu puțință atâtea în șaisprezece ani!” O spunea nu doar pentru ororile la care a fost martor sau victimă, dar și pentru calitatea de loc de sfințire și de întâlnire cu Dumnezeu care a fost închisoarea. Și a trecut prin zece închisori! Ediția de la Editura Vremea o va privi, desigur, cu alți ochi, ai Veșniciei, față de care șaisprezece ani de închisoare vor părea câteva clipe, dar care au pus, și pentru el și pentru cititorii lui, rădăcini în Cer.

pr. Cristian Langa

AȘA A ÎNCEPUT

SCOS DIN CULCUȘ

Uneori, noaptea își unduiește straniu pletele întunecate prin fața ferestrelor, ca să ne înspăimânte, știindu-ne prea slabi de înger. Pentru Novalis, ca și pentru Macedonski, noaptea este meleagul în care germinează visul, este triumf asupra timpului; dar e și timpul prielnic nălucirilor. Deși știam că vântul ni se zbătea prin jaluzele, nouă ne apărea asemeni unei mâini, dând semne largi de umbre. Nu era numai vântul, ci apăru, într-adevăr, peste pervazul nostru scund, o mână care tremura. Nu-i bănuiam constrângerea ce o determina să bată-n geam, a spaimă, noaptea. Mă încerca o spaimă personală, parte a unei spaime generalizate, tenace regizată, dar iscusit lăsată să pară pură întâmplare scăpată din control, având ca recuzită oameni luați și azvârliți în mări de întrebări: ici-colo trupuri ciuruite lăsate pe trotuar, pe câmp sau pe șosele; patrule enigmatice în uniforme de NKVD, sfărmand pe străzi și-n case, cu kalașnikovul, orice încercare de protest, stropșindu-ți în obraji „ia nie tavarâș, ia pratiectăr”; prin baruri și prin crâșme erau stăpâni tot rușii; în trenurile oprite și ocupate samavolnic, pe câmp sau orișicare gară, tot trupe sovietice, ivite din neunde, chiar din plecare sau numai pe traseu, după evacuarea forțată a pasagerilor speriați; imagini tremurate cu tancuri sau cu camioane

în care hăuleau, beți, cioloveci⁶ zăluzi, turnând pe gât, pe unde apucau, sticle de votcă; cu „balalaici” năuce atâr-nând de gât, trăgând bezmetic la-ntâmplare; cu balabuste blonde și cărnose, îmbrăcate în cămăși de noapte, considerate rochii de gală elegante, izbindu-ți nările cu un „odicolon” infect, menit să copleșească duhoarea exaltată de trupuri nespălate; cu hoarde bântuind prin sate și pe străzi... Toate acestea, în noaptea aceea dorită a fi alcov cu mirt și lămâiță, mi se învălmășeau sub frunte.

A câta oară stepa megieșă își revărsa urgia civiliza-toare peste România?! Acum, teroarea venise și sub gea-mul cămăruței în care ne trăiam cald lunile de miere, soția și cu mine. Mâna care bătea în geam era mână de prieten, pe care însă frica îl transformase-n iudă. Ade-vărată sau absurdă, reală sau fantasmagorică, indusă cu perseverență obsesivă, frica ajunge să creeze în om stări maladive și moduri comportamentale imprevizibile și deviate. Desfigurată, prietenia îmi bătea în geam...

În fond, stând dulce-n pat, n-aveam motive personale ca să ne fie frică, să ne speriem de un simplu zgomot la fereastră, căci, în raport cu noua ordine de stat din țară, nu ne făcusem vrednici de vreo vină, în afară de aceea că, prin credință și prin educație, am devenit imuni și refractari la ateism, deci – implicit – la comunism. Dar zgomotul fusese precedat de alți stimuli pregătitori.

Primul fusese aruncat pe tobă de însuși Ianuarevici Vișinski, „Procurorul Roșu”, atuncea când, auzind de fulminanta filipică rostită de pe amvonul Catedralei „Sfântul Iosif”, de carismaticul Episcop de legendă, Ioan Suci de la Blaj, filipică incendiară în contra comunismu-lui, a dat ucaz⁷ draconic: „Această gură trebuie închisă!”

⁶ În rusă desemnează *om/oameni*, dar în preluarea în română are conotație peiorativă, de prostime, moji (n. red.).

⁷ Ordin, decret (al autorității sovietice) ce trebuie executată fără discuție (n. red.).

Nimeni, în țară sau în Rusia, nu mai clamase în public cu atâta patos și cu temeritate atât de vehementă sfidarea comunismului ateu, fapt principal inadmisibil pentru atotputernicia stalinistă și pentru temutul Procuror care venise să-ngenuncheze România.

Pe-atunci, în capitală, nimeni nu-și întindea mirul sfințeniei atât de indelebil și de contagios cum o făcea, neistovit în har, Monseniorul Ghika, figură emblematică de misionar creștin. În vremea aceea, Vlădicul tânăr Suciu era plecat la Blaj. Monseniorul, determinat de Nunțiu, a acceptat, pentru un timp, să iasă din vizor. Fără îndrumătorii mei spirituali, eu rămâneam descoperit, când numai prospețimea vieții în care intrasem prin căsătorie mă apăra, naiv, de ofensiva informațională – când violentă, când subliminală și perversă. Numai naivitatea mă prezerva de teamă. „Când Domnul e cu mine, de cine să mă tem?” – grația prezumțios psalmistul din conștiința mea. Parcă nici nu aș fi auzit de dispariții dubioase și nici de deportări; uitasem de ororile trăite de prizonierii de război în lagărele din Siberia, iar busculada în care mă prinseseră, lângă „Gambrinus”, NKVD-iștii sovietici, pe Elisabeta, trecuse în uitare. Dar rămăsese imprimat efectul de influență parazită exercitat de frica neconștientizată, indusă prin persuasiune obsesivă, în felurite chipuri. Frica din mine nu s-a obiectivat, nu mi-a ajuns în conștient nici când un fost coleg de facultate, în ziua în care a căzut Rădescu⁸, m-a abordat spunându-mi:

– Vino cu noi. E șansa vieții tale.

– Cu care „noi”?

– Cu noi, cu comuniștii. Intră în rânduri, că n-o să-ți pară rău.

⁸ Generalul Nicolae Rădescu a fost cel de-al 45-lea și ultimul prim-ministru al unui guvern român liber înainte de instaurarea regimului comunist în România (*n. red.*).

– Dar tu de când ești comunist?

– Dintotdeauna. Eu sunt maiorul de Securitate, Vasile Ungur, și îți ofer o șansă. De nu, ai să regreti.

Am și uitat de „șansă”, dar completarea finală a dialogului a operat în mine, ascuns, ca virus neidentificat. Mă întrebam: de ce tocmai acum, când îmi dădusem demisia de la Universitate pentru a nu fi obligat să mă înscriu în Sindicate, de ce tocmai acum, după „stabilizare”, când și noi și părinții eram complet lipsiți de bani, de ce tocmai acum Monseniorul a vrut să ne căsătorească? Numai în ipoteza că, inspirat ca totdeauna, Părintele spiritual considera că ne așteaptă o vreme în care harul căsătoriei ne va fi necesar. Însă când, siluită, prietenia mi-a bătut în geam, am tresărit de frică. Mi-am zis spontan: „Poate că vin să mă aresteze?” Mă socoteam curat în cazier, la adăpost de orice incriminare. Nu auzisem de „dosare” până atunci; știam numai de cazier. Cuprins de freamăt, m-am repezit la geam, lăsând lumina stinsă. Prin jaluzele zării doi indivizi în umbră, proptind-o strâns de subsuoară, în fața lor, pe prietena mea Ica, pe care o știam din clasele primare; părinții noștri, și ei, fuseseră colegi de școală. Ica se clătina, avea fața tumefiată, ca a boxerilor după un meci de douăsprezece lungi reprize cu fruntea între pumni. Însăpăimântat am întrebat:

– Ce ai pățit? Ce e cu tine?...

Nu mi-a răspuns. Unul dintre însoțitori, cu o gândire mai perversă, a scos bricheta și i-a aprins-o-n față, într-o mișcare oscilantă, ca să-i schimonosească mai deformant figura crâmpoțită, ca, îngrozit, eu să o recunosc, să mă-nfior, văzând-o cum arată, cu trăsăturile sub flacăra-n mișcare. Apoi, a-ntors-o cu spatele spre mine și au plecat toți trei, făcând ca dialogul să rămână monolog. Soția mea, din pat:

– Cine a fost?

O vreme mi-am tăcut răspunsul fiind prea răvășit de frică, știind-o că era însărcinată. Însuși răspunsul meu